

تقسیم کلی از احاطه دیگر

کلی را از لحاظ دیگر به سه قسم تقسیم نموده اند:

۱ - کلی منطقی ۲ - کلی طبیعی ۳ - کلی عقلی

کلی منطقی کلی است بحمل اولی - کلی طبیعی و کلی عقلی هر يك کلی است بحمل شایع .

بتعبیر دیگر کلی منطقی مانند مضاف حقیقی است و در کلی طبیعی و عقلی مانند مضاف مشهوری .

برای روشن شدن فرق میان کلیهای سه گانه فوق لازم است فرق میان حمل اولی و حمل شایع و نیز فرق میان مضاف حقیقی و مضاف مشهوری را بدانیم :

حمل محمولی را بر موضوعی حمل اولی نامند در صورتی که

حمل اولی

موضوع و محمول در مفهوم یکی باشند مانند « انسان ، انسان

است » یا « انسان ، حیوان ناطق است »

معلوم است که در دو قضیه فوق میان موضوع و محمول بهیچوجه تغییری در

مفهوم وجود ندارد یعنی از لفظ انسان همان حقیقتی را می فهمیم که از لفظ حیوان ناطق می فهمیم .

حمل محمولی را بر این موضوعی شایع یا مواطات یا هو خوانند

حمل شایع

در صورتی که موضوع و محمول در مفهوم با یکدیگر متغایر

و در وجود یکی باشند خواه وجه اتحادی میان آنها در مفهوم

باشد. مانند « مثلث شکل است » که مراد اینست « شکل سه گوش ، شکل است : که واضح

است ما به الاتحاد بین آنها خود محمول است ومانند این « شکل مثلث است » که ما

به الاتحاد خود موضوع است زیرا مثلث عبارت از مجموع تثلیث و شکل است که تثلیث

با شکل متغایر ولی شکل با شکل متحد میباشد .

خواه وجه اتحادی نباشند بلکه تنها در وجود یکی باشند مانند « گوینده ،

خندان است » بجای « انسان ، خندان است » که در مفهوم وجه اتحادی میان گوینده

و خندان نیست .

ولی در وجود یعنی در حقیقت انسانیت یکی هستند و انسان است که هم گوینده
و هم خندان میباشد.

حمل اشتقاق
يك قسم حمل نیز بنام حمل اشتقاق یا ذو هو وجود دارد مانند
حمل 'دارای سفیدی' بر جسم در این قضیه: 'جسم' دارای
سفیدی است. یا سفید است و بدون لفظ 'دارای' بر موضوع حمل نمیشود
و نمیتوان گفت 'جسم' سفیدی است. ناچار باید گفت 'دارای سفیدی است' یا لفظی
که باین معنی باشد مانند 'سفید'
مضاف حقیقی مضاف حقیقی خود اضافه را گویند مانند 'پدری و پسری'
و بزبان تازی 'ابوت و بنوت'

مضاف مشهوری مضاف مشهوری بر دو قسم است:

- ۱- ذات موصوف باضافه بی لحاظ وصف اضافه مانند 'پدر' در صورتی که
مراد ذات پدر بدون لحاظ وصف پدری باشد.
- ۲- ذات موصوف باضافه با لحاظ وصف اضافه مانند 'پدر' در صورتی که مراد
ذات پدر با لحاظ وصف پدری باشد.

اکنون بر میگردیم بموضوع بحث یعنی 'بیان معنی کلی منطقی' طبیعی 'عقلی'
و فرق آنها با یکدیگر. کلی منطقی را چنین تعریف کردیم: کلی است بحمل اولی یعنی
کلی منطقی خود کلیت است (۱۲) چنانکه مضاف حقیقی خود پدری و پسری است.

(۱) کلی مشتق است و در مشتق ذات معتبر نیست اینست که خود اضافه را مضاف مینامند
و نفس کلیت را کلی مینمایند اساساً مدلول مشتق قدر مشترك است میان دو چیز؛
۱- ماده اشتقاق ۲- مجموع ذات و ماده اشتقاق. بنا بر این کلی مقسم (مورد تقسیم) قدر
مشترك است بین کلی منطقی (خود کلیت) طبیعی و کلی عقلی
هر يك از اقسام پنجگانه کلی نیز قدر مشترك بین اقسام خود هستند. مثلاً جنس قدر مشترك
است بین خود جنسیت و جنس طبیعی (مانند طبیعت حیوان) و جنس عقلی
نوع، فصل، عرض عام، و عرض خاص نیز هر يك قدر مشترك میان اقسام سه گانه خود میباشد
(متسود از اقسام سه گانه همان سه قسم منطقی، طبیعی و عقلی است که کلیهای پنجگانه مذکور هر يك
مقسم باین سه قسم میشوند)

جزئی نیز دارای اقسام سه گانه مزبور است (یعنی یا منطقی است یا طبیعی یا عقلی)